

СПАДОК МІЗЕСА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*ЛЮДМИЛА ВОРОБІЙОВА, кандидат економічних наук,
доцент, Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана (м. Київ, Україна)*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-552-8-13>

Вступ. Відомий економіст і філософ Людвіг фон Мізес (1881–1973) є яскравим представником класичного лібералізму ХХ ст. Він народився у Львові, навчався у Віденському університеті. Його погляди формувалися в середовищі австрійської економічної школи. Під час навчання Мізес взяв участь у соціально-економічному семінарі, де виконав перше своє дослідження «Розвиток поміщицько-селянських відносин в Галичині (1772–1848)». На це дослідження дав позитивну рецензію Іван Франко, який написав: «Головні висновки його праці вповні згодні з тими результатами й поглядами, які висловлені в працях Терлецького й моїй» [1, с. 614]. Щодо розвитку аграрних відносин у Галичині з кінця ХVІІІ ст. до 1848 р. позиція Мізеса співпала з поглядами українських дослідників демократичного спрямування.

Тому **метою** нашого дослідження є аналіз можливостей використання ідей Австрійської економічної школи в економіці України, надаючи пріоритет національним ідеям.

Результати дослідження та їх обговорення. Людвіг фон Мізес став лідером другої хвилі австрійської школи. Він сформувався як економіст під впливом австрійської школи граничної корисності. Його роботи обговорювались

на семінарі, яким керував Бем-Баверк. В історію економічних вчень Мізес увійшов як автор праць, присвячених захисту вільної конкуренції і критиці інтервенціонізму.

У 1940 р. Мізес переїхав до Нью-Йорка, де заснував нью-йоркську школу лібералізму.

У 1922 р. він видав книгу «Соціалізм», в якій стверджує, що централізовано заплановані державою ціни роблять неможливим досягнення економічної рівноваги в плановій економіці. На думку Мізеса, система планової державної економіки – це «запланований хаос». Він вважає, що вільні ціни відіграють центральну роль в ефективному функціонуванні ринкової економіки. Але вони повинні керуватись попитом, а не знеціненням грошей.

Теоретична система Мізеса чітко викладена ним у ґрунтовній праці «Людська діяльність» (1949 р.), вихідні позиції якої спираються на праксеологію. Мізес вважав, що економічна теорія має суб'єктивний характер. В основу оцінки благ він поклав теорію граничної корисності.

Л. Мізес посідає належне місце в історії теорії економічного неолібералізму. Його ідеї продовжив учень і послідовник Фрідріх фон Хайек.

Але все-таки, найвідомішою працею Людвіга фон Мізеса є «Інтервенціонізм: економічний аналіз», в якій він стверджував, що система інтервенціонізму так само далека від соціалізму, як і від капіталізму, що це третє вирішення соціальної проблеми, і що, зберігаючи переваги обох, вона уникає недоліки, властиві обом.

На думку Мізеса, «лібералізм – це ідеологія, вчення про взаємозв'язки членів суспільства і одночасно прикладення цього вчення до поведінки людини в реальному суспільстві» [2, с. 183]. Мізес вважає, що державі слід дотримуватися політики невтручання, підтримуючи ідею вільного ринку. Провівши аналіз соціалізму, він

обґрунтував неможливість існування соціалістичної системи всесвітнього масштабу, вважаючи, що така система здатна призвести лише до хаосу та варварства.

Ф. А. фон Хайєка разом з Л. фон Мізесом прийнято відносити як до австрійської школи сучасного лібералізму, так і до чиказької школи. Це пояснюється тим, що початок творчої діяльності обох теоретиків пов'язаний з Австрією. У зв'язку з подіями Другої світової війни вони обидва переїхали до США, де продовжили творчу діяльність вже в рамках чиказької школи.

Представників фрайбурзької школи (Німеччина) також прийнято відносити до неолібералів. Найбільш відомі з них – В. Ойкен, В. Рьопке та ін. Вони своєрідно трактують проблему державного регулювання. Базові позиції полягають у наступному: державне регулювання економічними процесами необхідне лише на початковій стадії формування ринкової економіки; державі слід проводити активну антимонопольну політику; держава повинна проводити виважену соціальну політику стосовно малозабезпечених верств населення.

Для означення власної концепції представники фрайбурзької школи лібералізму використали поняття «ордолібералізм». Засновником фрайбурзької школи був В. Ойкен. Практичне втілення ордоліберальних ідей – так зване «німецьке диве» – відбулося з приходом Л. Ерхарда на посаду канцлера Німеччини.

Соціальний лібералізм інколи ще називають «етатистською» формою лібералізму. В США саме «новий курс» Ф. Рузвельта озвучували як «етатистський лібералізм».

«Радикальна соціалізація, закладена політикою «нового курсу» Ф. Рузвельта, отримала свій розвиток у політичних теоріях 60–70-х років ХХ ст. Це спричинило появу ідеї історичного компромісу між капіталізмом

та соціалізмом, задля позначення якого було введено поняття «конвергенція» [3].

Згодом ідеї М. Фрідмана стали основою неоконсервативної політики М. Тетчер («тетчеризм») та Р. Рейгана («рейганоміка»). Неоконсерватизм, набувши популярності у кінці ХХ ст., примирив лібералізм з традиційними суспільними цінностями та надав вагомого значення проблемі культурних орієнтацій.

Таким чином, неолібералізм став платформою по збереженню соціальних прав та гарантій, без яких неможливі свобода та достойне життя індивіда. Основою неоліберального дискурсу стали концепції «держави загального добробуту» та «соціальної ринкової економіки».

Всі згадані ліберальні реформи супроводжувались оздоровленням економіки, збільшенням темпів економічного зростання, підвищенням соціальних стандартів та зростанням політичної ваги країн на світовій арені.

Висновки. На нашу думку, ліберальна модель економічного розвитку сьогодні є найбільш сприйнятною і для України. Саме на її засадах наша держава зможе подолати структурні диспропорції та технологічне відставання, які дістались їй у спадок від соціалістичного періоду, відновити економіку після повномасштабного вторгнення росії.

Звичайно, перемогти Україні у війні з росією без підтримки Заходу і США навряд чи можливо. Але, як показала реальність, наші партнери в основному керуються неоліберальними елітами, які мають власні гегемонічні стратегії. Їх допомога – це не щира підтримка вірного і безкорисливого друга, надто вони різні і по-своєму амбітні. Тому за цю підтримку нам доведеться розплачуватись. Розплачуватись доведеться своєю головною цінністю – колективною свободою, своїми політичними, економічними, культурними та національними інтересами, якщо

й надалі виберемо космополітичний шлях — існування у вигляді ослабленої неолібералізмом колонії.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Тому нам потрібно будувати сильну національну державу. Як заповідав Шевченко, тільки національна держава, в якій «своя й правда, і сила, і воля» може бути нашим політичним ідеалом.

Варто погодитись з думкою науковця Петра Іванишина, яку він висловлює у статті «Неолібералізм і війна: випадок України»: «...тільки за наявності надійного захисту національного буття — національної держави, — ні агресивні імперії, ні непевні союзники, ні п'яті колони нас не здолають» [4].

Список використаної літератури:

1. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін. ; АН УРСР. Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн. 2 : Економічні праці (1888–1907). 767 с.
2. Мізес Людвіг фон. Лібералізм / пер. з англ. В. Хохлова. Київ : Well Books, 2024. 304 с.
3. Куц Г. М. Неолібералізм: основні ідеї та інтерпретації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Питання політології». 2010. Вип. 17 (912). С. 174–183. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/3223>
4. Іванишин П. Неолібералізм і війна: випадок України [Електронний ресурс]. Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова. Електрон. текстові дані. 24 берез. 2023 р. URL: <https://dontsov-nic.com.ua/neoliberalizm-i-viyna-vypadok-ukrainy/>. Назва з екрана (дата звернення: 17.09.2025).